

ПРАВОВА ПРИРОДА ВИКОНАВЧОГО ЗБОРУ: ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Г. СТАДНІК
заступник Міністра юстиції України

Чинним законодавством, а саме Законом України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV (далі — Закон) виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб) визначається як сукупність дій органів і посадових осіб, зазначених у цьому Законі, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які здійснюються на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, виданими відповідно до цього Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню (ст. 1) [1].

Серед заходів примусового виконання рішень зазначений Закон називає: 1) звернення стягнення на майно боржника; 2) звернення стягнення на заробітну плату (заробіток), доходи, пенсію, стипендію боржника; 3) вилучення у боржника і передача стягува-

чеві певних предметів, зазначених у рішенні; 4) інші заходи, передбачені рішенням (ст. 4 Закону).

Відповідно до ст. 46 Закону України «Про виконавче провадження» у разі невиконання рішення у строк, установлений для добровільного його виконання, з боржника постановою державного виконавця, що затверджується начальником відповідного органу державної виконавчої служби, якому він безпосередньо підпорядкований, стягується виконавчий збір у розмірі 10 % від фактично стягненої суми або вартості майна боржника, яке передане стягувачу за виконавчим документом, а в разі невиконання рішення немайнового характеру в строк, встановлений для добровільного його виконання, з боржника після повного виконання рішення в тому самому порядку стягується виконавчий збір у розмірі 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з боржника — громадянина і в розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — з боржника — юридичної особи.

В юридичній літературі є ряд праць, що присвячені проблемам правового регулювання виконавчого провадження. Серед авторів можна назвати прізвища А. Авторгова, В. Бортняка, Р. Ігоніна, Л. Крупної, А. Перепелиці, С. Щербак та ін. Зазвичай у деяких із цих праць виконавчий збір згадується як один із елементів виконавчого провадження. Водночас він не виступає безпосередньо об'єктом дослідження дисертаційних праць, що присвячені переважно адміністративно-правовим аспектам діяльності державної виконавчої служби, статусу державного виконавця, врегулювання виконавчого провадження тощо. Тим паче відсутні розробки щодо розгляду виконавчого збору з позицій фінансового права.

Виникає запитання, яка правова природа виконавчого збору? Відповідь на це запитання може бути дана виходячи, зокрема, з функцій, які він виконує. У фаховій літературі трапляється позиція, що виконавчий збір може розглядатися, по-перше, як оплата боржником здійснення державним виконавцем щодо нього юридичного значущих дій, що стягується в примусовому порядку, і по-друге, як своєрідна штрафна санкція за невиконання в добровільному порядку виконавчого документа [2, 1].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок використання коштів, отриманих органами державної влади від надання ними послуг відповідно до законодавства, та їх розміри» від 25 червня 2001 р. № 702 та Додатку до неї, Міністерство юстиції України як головний розпорядник коштів уповноважений спрямовувати 50 % суми виконавчого збору, який було стягнуто Державною виконавчою службою (далі — ДВС) на витрати, що пов'язані з проведенням

виконавчих дій, відповідно до ст. 45 Закону України «Про виконавче провадження» [3].

Таким чином, законодавство закріплює право Міністерства юстиції спрямовувати половину з отриманих від стягнутого виконавчого збору сум на організацію послуг, що надаються органом виконавчої влади. При цьому визначено цільове спрямування таких коштів — безпосередньо на витрати, пов'язані з проведенням виконавчих дій, які згідно із законами України «Про виконавче провадження» [1] та «Про державну виконавчу службу» [4] здійснюються виключно державною виконавчою службою.

Водночас, якщо аналізувати зазначене вище положення щодо витрачання коштів, отриманих від стягнутого органами ДВС виконавчого збору, можна дійти висновку, що сам збір не визначається як послуга. Мова йде лише про те, що він використовується на фінансування витрат, що пов'язані з проведенням виконавчих дій.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до законів України “Про державну виконавчу службу” та “Про виконавче провадження”» від 10 липня 2003 р. № 1095-IV [5] витрати органів державної виконавчої служби на організацію та проведення виконавчих дій щодо забезпечення примусового виконання рішень є витратами виконавчого провадження. Такі витрати згідно зі ст. 45 Закону України «Про виконавче провадження» здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України та коштів виконавчого провадження, які використовуються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Що стосується коштів Державного бюджету, то вони витрачаються в межах бюджетних повноважень, визначених для Міністерства юстиції

України як головного розпорядника коштів на поточний бюджетний період (тобто календарний рік) відповідно до встановлених бюджетних асигнувань. Розподіл коштів з метою виконання функціональних повноважень між структурними підрозділами та нижчими розпорядниками здійснює безпосередньо Міністерство юстиції як головний розпорядник коштів.

У свою чергу кошти виконавчого провадження складаються з: коштів виконавчого збору, які було стягнуто з боржника в порядку, встановленому статтею 46 Закону; авансового внеску стягувачів на проведення виконавчих дій згідно зі ст. 48 Закону; стягнутих з боржника витрат на проведення виконавчих дій; інших надходжень, що не суперечать законодавству.

До витрат на організацію та проведення виконавчих дій належать кошти, витрачені на: 1) перевезення, зберігання і реалізацію майна боржника; 2) оплату праці експертів, перекладачів та інших осіб, залучених у встановленому порядку до провадження виконавчих дій; 3) поштовий переказ стягувачеві стягнених аліментних сум; 4) розшук боржника, його майна або розшук дитини; 5) оголошення в засобах масової інформації; 6) інші необхідні витрати для забезпечення належної організації виконання рішень органами державної виконавчої служби. Про стягнення з боржника витрат, пов'язаних із організацією та проведенням виконавчих дій, державний виконавець виносить постанову, яка затверджується начальником відповідного відділу державної виконавчої служби.

Таким чином, якщо аналізувати зазначені вище положення законодавства, кошти, що отримуються від виконавчого збору, є коштами виконавчого провадження, за рахунок яких (але не

виключно) здійснюється фінансування витрат виконавчого провадження, тобто витрат, що пов'язані з організацією та проведенням виконавчих дій щодо забезпечення примусового виконання рішень. Тобто виконавчий збір не є платою за державну послугу, але виконавчим збором держава, дійсно, компенсує певною мірою свої витрати з примусового виконання судового рішення.

Що стосується наділення виконавчого збору функцією штрафної санкції, то, дійсно, виходячи з юридичних підстав його нарахування, він може розглядатися як своєрідна штрафна санкція, яка застосовується у разі невиконання боржником у добровільному порядку вимог виконавчого документа. А тому виконавчий збір підлягає примусовому стягненню, із дотриманням встановленої процедури та у фіксованому розмірі.

У такому разі виконавчий збір спричиняє майнових втрат боржникові. Саме це, можливо, дало підстави називати виконавчий збір видом майнової відповідальності боржника, який не виконав без поважних причин у строк, встановлений державним виконавцем для добровільного виконання вимог виконавчого документа [2, 1].

Говорячи про майновий характер виконавчого збору як санкції, що накладається на боржника, який не виконав без поважних причин у встановлений строк вимог виконавчого документа, можна дискутувати щодо правової природи такої санкції. Адже майновий характер притаманний санкціям, які застосовуються і в цивільних правовідносинах, і в господарських, і в адміністративних, і в фінансових тощо. Наприклад, доктор юридичних наук В. Щербина зазначає, що поняття господарсько-правової відповідальності охоплює також май-

нові наслідки застосування санкцій. І оскільки господарсько-правові санкції є переважно економічно-юридичними, тому в законодавстві визначення «економічні» й «майнові» можуть вживатися як тотожні. Термін «майнові санкції» є юридичним еквівалентом терміна «економічні санкції» і означає, що з точки зору форми господарсько-правова відповідальність є юридичною відповідальністю [6, 316].

У свою чергу цивілісти зазначають, що цивільно-правовій відповідальності, як і кожній юридичній відповідальності, властиві виховно-попереджувальна (превентивна), відновлювальна (компенсаційна) та охоронна функції, що зумовлюється її кваліфікацією як виду охоронних цивільних відносин [7, 205].

Застосування виконавчого збору не є наслідком невиконання фінансового обов'язку суб'єктом фінансових правовідносин. Він не виникає у зв'язку з невиконанням боржником податкового обов'язку або обов'язку, що виникає з кредитного, іпотечного договору тощо. Законом чітко встановлено, що підставою для стягнення виконавчого збору є невиконання боржником виконавчого документа у строк, установлений для добровільного його виконання.

Водночас виконавчий збір за своїм призначенням, порядком зарахування та витрачання підпадає під дію фінансово-правових норм, зокрема норм бюджетного та банківського права. Підтвердженням зазначеної тези слугують такі положення законодавства стосовно виконавчого провадження.

Відповідно до Інструкції про проведення виконавчих дій (п. 4.16.3) кошти виконавчого збору перераховуються до Державного бюджету України і як фінансування надходять на спе-

ціальні реєстраційні рахунки для обліку інших надходжень спеціального фонду, що відкриті на ім'я Міністерства юстиції України, регіональних управлінь юстиції, районних, районних у містах, міських (міст обласного значення), міськрайонних управлінь юстиції в органах Державного казначейства [8]. Порядок бухгалтерського обліку депозитних сум, коштів виконавчого провадження та звітності про них, а також порядок розподілу коштів виконавчого збору визначається Міністерством юстиції України.

Таким чином, кошти виконавчого збору можуть належати до доходів Державного бюджету. Під доходами бюджету розуміються усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти). Вони посідають центральне місце у системі публічних доходів.

За Бюджетним кодексом України доходи бюджету поділяються на: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом та трансферти. Податковими надходженнями визнаються передбачені податковими законами України загальнодержавні й місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі; неподатковими надходженнями — доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу; надходження від штрафів та фінансових санкцій; інші неподаткові надходження (ст. 9) [14].

Надходження від виконавчого збору за своєю природою можуть належати до неподаткових доходів Державного бюджету, оскільки виконавчий збір не наділений за своєю правовою природою ознаками, що приманні податкам.

Так, у теорії податкового права викремлюють кілька основних рис будь-якого податку, зокрема: 1) податок устанавлюється законно обраними представниками народу, тобто законно сформованим представницьким органом; 2) податок зараховується лише до бюджету (до позабюджетних фондів можуть зараховуватися не податки, а інші обов'язкові платежі); 3) податок обмежує право власності або інше законне володіння (господарське відання, оперативне управління) шляхом відчуження частини матеріальних благ на користь публічних утворень; 4) він соціально обумовлений; 5) беззворотній; 6) безоплатний; 7) податок є загальнообов'язковим; 8) має вартісний (грошовий) характер; 9) базується на принципах загальності, рівності, співмірності, регулярності, рівномірності; 10) є платежем, що має публічний характер [9, 67–68; 10, 120–121].

Аналіз правової природи виконавчого збору свідчить про те, що виконавчий збір має лише кілька рис, що збігаються з податком. Так, він встановлений законом, має вартісний (грошовий) характер і зараховується до бюджету. Натомість, за своїми функціями він не збігається з функціями податків, позаяк не виконує стимулюючої або регулюючої ролі. Виконавчий збір може бути повернутий у випадках, встановлених законодавством. Він не є загальнообов'язковим, а пов'язується лише з настанням певних юридичних фактів. Він зараховується до спеціального фонду бюджету і має цільове призначення, оскільки витрачається на фінансування витрат виконавчого провадження. Крім того, виконавчому збору не можуть бути притаманні у повному обсязі такі принципи оподаткування, як загальність, рівність, регулярність або рівномірність.

За своєю правовою формою та економічним змістом податки та збори не можуть розглядатися як тотожні. Податок є узаконеною формою відчуження власності юридичних та фізичних осіб до бюджету відповідного рівня (у розмірах і в строки, передбачені в законі) на принципах обов'язковості, безповоротності, індивідуальної безоплатності тощо. Що стосується збору, то ним здебільшого є платіж, який стягується переважно з платника державними органами за надання права брати участь або використовувати як матеріальні, так і нематеріальні об'єкти. В юридичній літературі під збором розуміють обов'язковий платіж, який сплачують юридичні та фізичні особи за вчинення державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами дій, що мають юридичне значення, або за надання платникові спеціальних прав, видачу дозволів, ліцензій, а також для забезпечення функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування підтримання соціальної сфери розвитку [11, 165].

У західній юриспруденції під зборами розуміють примусові виплати, які обумовлені спеціальною метою та характеризуються тим, що платник або третя особа отримує певне зустрічне представлення, наприклад, певну перевагу у зв'язку зі сплатою збору [12, 15].

Якщо аналізувати чинне законодавство України, то не всі збори мають ознаки, що притаманні категорії «податок, збір, інший обов'язковий платіж». Адже вважається, що неподаткові обов'язкові платежі набувають обов'язкового характеру після включення їх Законом про державний бюджет на відповідний рік до дохідної частини бюджету, або після включення до дохідної частини державного по-

забюджетного фонду, актом, яким затверджується бюджет відповідного фонду. Однак включити до дохідної частини державного фонду можна лише уже встановлений неподатковий платіж [9, 70].

У загальному вигляді виконавчий збір є грошовими коштами, що стягуються державними виконавцями із суб'єктів виконавчого провадження — боржників, які в добровільному порядку у встановлені терміни не виконують своїх зобов'язань у межах відкритого виконавчого провадження. Завдяки проведеному аналізу теоретичної бази та чинних нормативно-правових актів серед факторів, які характеризують правову природу виконавчого збору, можна назвати такі.

По-перше, правову основу виконавчого збору становлять: Закон України «Про виконавче провадження», у ст. 46 якого встановлено право державних виконавців на стягнення виконавчого збору у випадках, встановлених законодавством, та згідно із закріпленою процедурою; Закон України «Про державну виконавчу службу». Правовий механізм виконавчого збору розкривається у підзаконних нормативно-правових актах, зокрема: постановях Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку використання коштів виконавчого провадження та виконавчого збору, стягнутого з боржника» від 29 квітня 2004 р. № 554, «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності органів державної виконавчої служби» від 29 липня 2002 р. № 1087 (зі змінами), Інструкції Міністерства юстиції України «Про проведення виконавчих дій» від 15 грудня 1999 р. № 74/5 (зі змінами), а також окремих правових актах уповноважених суб'єктів. Зокрема, сюди належать листи Міністерства юстиції України (наприклад, лист «Щодо

строку винесення постанови про стягнення виконавчого збору» від 7 вересня 2006 р. № 25-2/256/7), листи Національного банку України (лист «Про прийняття до виконання розрахункових документів від органів Державної виконавчої служби» від 13 грудня 2001 р. № 25-111/2002-7659, лист «Щодо стягнення з рахунків клієнтів банків сум виконавчого збору» від 19 листопада 1999 р. № 18-212/3251-9184) тощо.

По-друге, виконавчий збір є доходом Державного бюджету, але він не може розглядатися як власний дохід Державного бюджету, що наділений рисами податкових платежів. Він не є фіскальним доходом загального фонду Державного бюджету, що має постійний характер. Натомість, зважаючи на свою природу, виконавчий збір зараховується до спеціального фонду бюджету і має цільове призначення, оскільки частина коштів від його надходження використовується на фінансування витрат виконавчого провадження.

По-третє, при визначенні розміру виконавчого збору використовується змішана система обрахунку. Використовуються як пропорційні ставки (10 % від фактично стягненої суми або вартості майна боржника, яке передане стягувачу за виконавчим документом), так і тверді (фіксовані) розміри (20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з боржника-громадянина і 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадянина з боржника — юридичної особи при невиконанні рішення немайнового характеру). Крім того, законом закріплено, що у разі, коли стягнутої з боржника суми недостатньо для повного задоволення вимог стягувача, виконавчий збір сплачується пропорційно від стягнутої суми.

По-четверте, право на стягнення виконавчого збору пов'язується з юридичним фактом, яким буде не дія, а бездіяльність боржника. У цій ознаці визначена каральна, фіскальна функція виконавчого збору.

По-п'яте, стягнення виконавчого збору не завжди здійснюється у межах виконавчого провадження, у зв'язку з яким він виник. Зокрема, відповідно до ч. 7 ст. 46 Закону України «Про виконавче провадження» у разі, коли виконавче провадження закінчено, а виконавчий збір не стягнуто, постанова про стягнення виконавчого збору виділяється в окреме провадження і підлягає виконанню в порядку, встановленому Законом.

По-шосте, законом встановлено випадки звільнення від сплати виконавчого збору як за суб'єктивним, так і об'єктивним складом. Зокрема, згідно з ч. 2 ст. 46 Закону України «Про виконавче провадження» виконавчий збір не стягується зі страховиків, які здійснюють державне обов'язкове особисте страхування, при виконанні державними виконавцями рішень про стягнення коштів за державним обов'язковим особистим страхуванням, а також з осіб, звільнених від його сплати згідно із законодавством, а також за виконавчими документами про конфіскацію майна, стягнення періодичних платежів, стягнення виконавчого збору, накладення арешту на майно для забезпечення позовних вимог.

По-сьоме, законом передбачено можливість повернення виконавчого збору, що робить його відмінним від податку та багатьох обов'язкових платежів, яким притаманна така ознака, як беззворотність. Відповідно до ч. 6 ст. 46 Закону України «Про виконавче провадження» у разі закриття виконавчого провадження у зв'язку зі скасуванням рішення, що підлягало вико-

нанню на основі виконавчого документа, виконавчий збір повертається боржникові.

По-восьме, правом стягнення виконавчого збору наділена державна виконавча служба та її посадові особи. Законом встановлено процедуру, якої необхідно чітко дотримуватися для того, щоб такий збір стягнути. Законодавством не встановлено винятків стосовно закріплення такого права за іншими органами державної влади або посадовими особами.

По-дев'яте, сплата виконавчого збору забезпечується примусовою силою держави. За несплату виконавчого збору, порушення термінів сплати винна особа притягується до відповідальності згідно із законом (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про виконавче провадження»).

По-десяте, постанова про стягнення виконавчого збору може бути як оскаржена, так і скасована в установленому законом порядку. Зокрема, згідно з ч. 5 ст. 46 Закону постанова про стягнення виконавчого збору не пізніше, ніж наступного дня після її винесення надсилається боржнику і може бути оскаржена до суду в 10-денний строк. У свою чергу частинами 8, 9 цієї ж статті визначені випадки, коли постанова державного виконавця про стягнення виконавчого збору може бути скасована начальником відповідного органу державної виконавчої служби (ч. 8 — за заявою боржника, ч. 9 — за поданням державного виконавця). На відміну від цього, посадові особи інших органів державної влади (наприклад, податкових органів, митних органів, управління загальнодержавних цільових фондів тощо) не наділені правом в односторонньому порядку приймати рішення щодо скасування обов'язкового платежу із його платника. Таке скасування може вста-

новлюватися виключно на рівні пільги чи звільнення та бути закріпленим у відповідному законі.

Водночас дослідження правової природи виконавчого збору доводить, що йому притаманні риси, що характеризують обов'язкові платежі публічного характеру.

Враховуючи те, що існує велика кількість різноманітних платежів, які сплачуються як юридичними, так і фізичними особами, і які мають характер податків, зборів, плат тощо, необхідно чітко встановлювати критерії розмежування, в яких випадках такий платіж може розцінюватися як обов'язковий, а в яких — як плата за послугу приватноправового характеру. Оскільки і перші, і другі зараховуються до бюджету, але мають різну правову природу.

Серед науковців висловлюється думка, що обов'язковий платіж, на відміну від інших, має законодавчу форму встановлення, недотримання якої спричиняє невизнання платником обов'язку сплачувати платіж. Так, якщо в нормативному акті: 1) на державний орган покладено обов'язок здійснити на користь заявника певні дії; 2) державному органу не надано права визначати умови, за яких ці дії будуть здійснені, а саме: визначати розмір платежу, строки його внесення, то сплачений у зв'язку зі здійсненням таких дій платіж є обов'язковим для платника і має публічно-правовий характер [9, 77]. У свою чергу на відміну від виконання функціональних обов'язків державним органом цивільно-правова послуга не може мати примусового характеру для суб'єкта, який надає таку послугу [13, 40].

В юридичній літературі обов'язкові платежі розглядаються як урегулю-

вані нормами права платежі публічно-правового характеру, що є регулярним джерелом формування державних централізованих грошових фондів (держави та місцевого самоврядування) та обов'язковість сплати яких забезпечена примусовою силою держави [9, 75].

Як доводить здійснений вище аналіз, виконавчий збір має елементи, що притаманні обов'язковим платежам, зокрема: об'єкт платежу, платник, розмір. На рівні закону щодо нього деталізується процедура справляння та встановлюються пільги. Для виконавчого збору характерна така ознака, що притаманна всім видам та групам обов'язкових платежів, як їх регулярний характер. І хоча цей платіж не є регулярним для платника, тобто для боржника, який не виконав своєчасно своє зобов'язання за виконавчим документом (оскільки для нього він має одноразовий характер, що пов'язується із неналежною поведінкою), для самого бюджету надходження від виконавчого збору мають регулярний характер. Водночас цілий ряд ознак, що притаманні виконавчому збору, робить його відмінним від обов'язкових платежів податкового характеру.

Надходження від виконавчого збору є постійним джерелом поповнення дохідної частини Державного бюджету як централізованого грошового фонду (незалежно від того, що відповідно до підзаконних нормативно-правових актів такі надходження зараховуються до спеціального фонду бюджету). Саме усе наведене вище дає підстави розглядати виконавчий збір як неподатковий дохід бюджету, що має публічно-правовий характер.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Про виконавче провадження* : Закон України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 24. — Ст. 207 (зі змінами).
2. *Авторгов А.* Виконавчий збір : проблемні аспекти // Юридична газета. — № 3 (3). — 2003. — 20 серп.
3. *Про порядок* використання коштів, отриманих органами державної влади від надання ними послуг відповідно до законодавства, та їх розміри : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2001 р. № 702 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 26. — Ст. 1178 (зі змінами).
4. *Про державну виконавчу службу* : Закон України від 24 березня 1998 р. № 202/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 36–37. — Ст. 243 (зі змінами).
5. *Про внесення змін до законів України «Про державну виконавчу службу» та «Про виконавче провадження»* : Закон України від 10 липня 2003 р. № 1095-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 6. — Ст. 37.
6. *Шербина В. С.* Господарське право : підруч. — 3-тє вид., перероб. і допов. — К., 2007. — 656 с.
7. *Харитонов О. Є.* Нариси теорії цивілістики (поняття та концепти) : моногр. — О., 2008. — 464 с.
8. *Про затвердження Інструкції про проведення виконавчих дій* : наказ Міністерства юстиції України від 15 грудня 1999 р. № 74/5, зареєстровано в Мін'юсті України від 15 грудня 1999 р. № 865/4158 (зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства юстиції від 4 грудня 2000 р. № 62/5; від 21 квітня 2005 р. № 40/5, від 5 вересня 2008 р. № 1507/5) // Офіційний вісник України. — 1999. — № 51. — С. 102.
9. *Пришва Н. Ю.* Правові проблеми регулювання обов'язкових платежів : моногр. — К., 2003. — 280 с.
10. *Кучерявенко М. П.* Податкове право України. Академічний курс. — К., 2008. — 701 с.
11. *Фінансова енциклопедія* / Л. К. Воронова, І. Б. Заверуха, Н. Ю. Пришва та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук О. П. Орлюк / [Л. К. Воронова, І. Б. Заверуха, Н. Ю. Пришва, О. П. Орлюк]. — К., 2008. — 472 с.
12. *Польссон Р.* Введение в шведское налоговое право : пер. со швед. / под ред. д-ра юрид. наук Д. В. Винницкого / [Р. Польссон, Д. В. Винницкий]. — М. ; Екатеринбург, 2006. — 168 с.
13. *Карасев М. Н.* Некоторые проблемы российского законодательства о налогах и сборах // Журнал российского права. — 2001. — № 7. — С. 36–46.
14. *Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України* / кол. авт. : В. І. Антипов, Л. К. Воронова, Н. В. Воротіна та ін. ; заг. ред. проф. П. В. Мельника ; ДПА України ; Нац. акад. держ. податк. служби України / [В. І. Антипов, Л. К. Воронова, Н. В. Воротіна, П. В. Мельник та ін.]. — К., 2003. — 240 с.

Видавничий Дім «Ін Юре» пропонує:

Україна. Закони. Бюджетний кодекс України ; Митний кодекс України : офіц. вид. : із змінами та допов. станом на 1 берез. 2007 р. / М-во юстиції України. — К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. — 352 с.

Замовляйте видання за телефонами:

0(44) 537-51-20, 537-51-21

або електронною поштою

sales@inyure.kiev.ua

http://shop.inyure.kiev.ua